Jan slaapt gedwongen naast zijn dode vrouw

Helderse auteur Janny de Heer schrijft boek over ouderenmishandeling

door Petra Bies

> Liesbeth was altijd een wat bazige vrouw, iemand die wist wat ze wilde. Het was vreselijk om haar te zien veranderen in een bang musje
>
> De oudste kinderen en overige familie krijgen pas na de crematie te horen dat moeder is overleden
>
> De hoogbejaarde Jan slaapt nachtenlang naast zijn dode vrouw. Voor zijn eigen bestwil, vinden zijn jongste dochters, zo kan hij er aan wennen dat zijn echtgenote overleden is.

Den Helder

Echt gebeurd? Echt gebeurd, betreurt Janny de Heer uit Den Helder. „Pure ouderenmishandeling. Zijn vrouw lag niet in een kist, maar was opgebaard in hun eigen bed. En hij moest ernaast liggen. Dat is toch een vreselijke situatie? Maar het werd bijna trots door de dochters verteld."

De Helderse was nauw betrokken bij de droevige gebeurtenissen rond een ouder echtpaar elders in het land en schreef er een boek over, getiteld 'Dooddoener - Het zal je pa maar wezen'.

Sluipenderwijs

Graag geeft ze er een gratis lezing over bij mensen die er beroepsmatig mee te maken kunnen krijgen, zoals huisartsen, de thuiszorg, de GGD, Veilig Thuis, politie en politiek. Maar de 67-jarige Helderse hoopt ook vele anderen te attenderen op dat vaak zo sluipenderwijs verlopende proces van ouderenmishandeling, op dat grote verdriet dat zo klein kan beginnen.

En wat heel wat ouderen in Nederland overkomt. Volgens het wetenschappelijke Trimbos Instituut wordt één op de twintig 65-plussers herhaaldelijk mishandeld, soms door een beroepskracht maar meestal door een familielid of andere bekende.

Gastvrij

De Jan en Liesbeth uit het boek, dat getypeerd wordt als een sociale roman met gefingeerde namen, zijn beiden begin tachtig en redden het nog prima samen. Liesbeth heeft zware reuma, maar boodschappen doen lukt haar evengoed. Ze bestelt ze online en de bezorger zet alles op het aanrecht. Jan helpt daarnaast waar hij kan. Ze hebben het gezellig samen, zijn heel gastvrij en geïnteresseerd in de wereld om hen heen.

Dat alles verandert als de jongste dochter Katja haar intrek neemt in het ouderlijk huis. Ongevraagd, maar het lijkt haar dat er zorg nodig is. Vader Jan gaat immers wat achteruit en ze offert zichzelf graag op, verklaart ze.

Bankstel

Er beginnen dingen te veranderen in huis. „Plotseling stond er een nieuw bankstel. Geruild met een andere dochter, Anjet, vertellen de ouders als de oudste kinderen op bezoek zijn. Anjet had gezegd dat ze toch nooit thuis was en het haar ouders gunde. Je kijkt er wel even van op, maar je krijgt verder geen argwaan. Ook niet toen er zonneschermen van 2000 euro cadeau werden gedaan en er een peperduur koffiezetapparaat werd neergezet. Een ingewikkeld ding, de ouders hadden veel liever een gewone kan."

Wat de op afstand wonende oudere kinderen niet door hebben, maar wat zich wel voltrekt, is dat de twee jongste dochters de woning overnemen, schrijft De Heer. En daarmee ook de regie over het leven van de oude mensen.

Reuma

„De woning werd naar hun smaak ingericht. En de huiskamer werd de werkkamer van Anjet. Die zat daar de hele dag boze telefoontjes te plegen met klanten." Vreselijk om in te zitten voor de moeder, die vanwege de reuma min of meer aan haar sta-opstoel gekluisterd was.

De dochters heersten over de televisie, besloten waarnaar werd gekeken en dat waren niet de lievelingsprogramma's van de ouders, schetst De Heer. „Ze maakten ondertussen ook een enorme bende van het huis, waar de moeder helemaal niet tegen kon." Op bezoek komen wordt ontmoedigd. „Het kwam

nooit uit. En als er bezoek was, werd dat weggekeken. Steeds meer familieleden bleven weg."

Crematie

Dan volgt een ongelooflijke zet van de dochters. „Moeder Liesbeth overlijdt, de oudste kinderen en overige familie krijgen daar pas na de crematie over te horen. Omdat Liesbeth dat zo gewild zou hebben. Maar er waren helemaal geen conflicten in de familie. Dit was echt ongelooflijk."

Een bezoek afleggen aan vader Jan blijkt allengs een onmogelijke opgave. De telefoon wordt niet opgenomen en mail blijft onbeantwoord. Naar het huis toe gaan heeft geen zin. De deurbel doet het niet, de lamellen zitten steevast potdicht en de tuinpoort is voortdurend op slot. „Ze maakten van het ouderlijk huis een onneembaar fort."

Achterbaks

En waarom? „Eén van de dochters had als kind een slechte band met haar moeder. Liesbeth vond haar achterbaks. Je kunt denken aan iets van wraak. Maar er is nog een ander duidelijk motief. Daar kwamen we achter toen Jan was gestorven en de dochters het huurhuis uit moesten, omdat de woning niet op hun naam stond."

„Er was totale paniek. De eigen woonruimte was onderverhuurd, ontdekten we later. Om schulden weg te werken, denken we. Er was sprake van een uitkering dus dat eigen woonadres moest worden aangehouden. Kennelijk dachten ze dat ze na de dood van de vader in het ouderlijk huis zouden kunnen blijven wonen, maar dat was dus niet zo."

Waarom duldde moeder Liesbeth al die bemoeizucht van de dochters in huis? „Ze wilde per se niet naar een verzorgingshuis, daar was ze heel stellig in. Ze was daar panisch voor. Ze wilde haar vrijheid niet verliezen. Maar ondertussen raakte ze gevangen in haar eigen woning."

Emotionele chantage

"Ze was altijd een wat bazige vrouw, iemand die wist wat ze wilde. Het was

vreselijk om haar te zien veranderen in een bang musje. Ik denk dat er gedreigd werd met plaatsing in een verzorgingshuis als ze lastig deed. En er was emotionele chantage. Katja dreigde met zelfdoding als ze weg zou moeten. Dat lag heel gevoelig, ze waren er al een zoon door verloren."

De laatste maanden van vader Jan moeten vreselijk zijn geweest, denkt De Heer. „Hij lag in een bed op een klein kamertje boven. Er werd beweerd dat hij te zwak was om bezoek te ontvangen. En de keren dat dat eindelijk mogelijk was, was er continu iemand bij. Jan wilde in tegenstelling tot Liesbeth wél graag naar een verzorgingshuis. Ze waren blijkbaar bang dat hij dat aan zou geven."

De oudste kinderen spannen een rechtszaak aan om hun vader te kunnen bezoeken. De rechter beslist dat de dochters bezoek niet mogen tegenhouden en dringt aan op mediation. Maar alles wordt geboycot, schetst De Heer. Uiteindelijk kunnen de oudste kinderen tien minuten bij hem zijn. „Tien minuten maar. Om voor altijd afscheid te nemen, meer kan de vader niet aan, zo hebben de inwonende dochters bedacht."

„Hij is enorm blij als hij de oudste kinderen ziet, heeft zich al die tijd afgevraagd waar ze toch bleven. Hij was een echte familieman. Dat ze zo snel weer weg moesten, vond hij vreselijk. Dat was aan zijn gezichtsuitdrukking en hele reactie te merken. Die reactie is later misbruikt, het bezoek zou hem heel erg verward hebben. De oudste kinderen hadden de hoop nog eens langs te mogen komen, maar dat zat er dus niet meer in."

Hondje

„Hij was dementerend, maar niet zo erg als werd gesteld. Hij was niet wilsonbekwaam. Hij aaide wel eens een hondje dat er niet was of wist even niet meer de weg naar het toilet. Maar verder was hij bij. Die verwardheid kwam ook door de medicijnen. Die hij trouwens overmatig kreeg toegediend als er bezoek kwam. De oudste kinderen hebben hem door een openstaand raam met heldere stem horen praten toen ze buiten stonden te wachten. Toen ze even later in zijn kamer mochten, was hij suf."

Vader Jan was een heel zachtmoedig mens, schetst De Heer. „Hij hield absoluut

Vader Jan was een heel zachtmoedig mens, schetst De Heer. „Hij hield absoluut niet van ruzie. Hij heeft veel goed gevonden, totdat het te laat was en alles voor hem werd beslist.”

Waren de inwonende dochters de enige horde geweest, dan was het anders gelopen, denkt De Heer. Maar tegenwerking kwam ook van andere kanten. De thuiszorgorganisatie staat pal achter de zussen, schetst zij in het boek. „Het was een jonge organisatie en er was 87 uur thuiszorg per week. Die klant wilde de organisatie natuurlijk niet verliezen.”

Omstandereffect

En dan is er dat omstandereffect, het uitblijven van daadwerkelijke hulp van diverse partijen waarbij wordt aangeklopt in de pogingen bij de vader op bezoek te kunnen. „Er is weggekeken en niet doorgepakt.” Ook al lag er een uitspraak van de rechter, de wijkagent kwam er niet verder mee. De burgemeester stelde een bezoekregeling in, maar ook dat hielp de oudste kinderen niet.

De ene dooddoener volgt op de andere, somt De Heer op: „We kunnen er helaas niets aan doen maar we leven met u mee, het gaat om een familieruzie, daar kunnen we ons niet mee bemoeien. Om privacy-redenen kunnen we hier niets aan doen. Begin maar een rechtszaak en ga zo maar door.”

Na de dood van de vader gaat de ellende voort, want de thuiszorgorganisatie spant een rechtszaak aan vanwege de uitlatingen die op sociale media zijn gedaan. Het kost de oudste kinderen handenvol geld, ze gaan weer aan het werk om de kosten te kunnen dekken. Er zijn psychische klachten en lichamelijke kwalen steken de kop op.

Het lijden van de ouders zorgt voor verdriet, maar ook de onrechtvaardigheid knaagt. „Het had allemaal anders kunnen lopen als iedereen gedaan had wat hij had moeten doen, had gehandeld volgens het patiëntenrecht”, zegt De Heer over de instanties.

Huisverbod

In de lezing ’Wat zou jij doen’ gaat ze in op hoe het verliep en hoe dat beter zou

kunnen. En op die twee wapens in de strijd die de oudste kinderen pas ontdekten toen de vader was overleden: de Richtlijn Aanpak Ouderenmishandeling voor zorginstellingen en de Wet Tijdelijk Huisverbod.

In die richtlijn staat hoe de vormen van ouderenmishandeling te herkennen zijn, waarbij het ook om het inperken van zelfbeschikking kan gaan. Zoals het wegsturen of verhinderen van bezoek.

„Het huisverbod kan door de burgemeester worden opgelegd en het geldt voor tien dagen. Dan had er rustig met de vader gepraat kunnen worden en had hij kunnen vertellen wat hij zelf wilde. Daar is nu nooit de kans voor geweest."

Mishandeling

Volgens het Trimbos Instiuut, het landelijke kennisinstituut op het gebied van zorg, staat het vast dat één op de twintig ouderen te maken heeft met mishandeling, maar is dat het topje van de ijsberg. Het is niet altijd opzettelijk, bij (zwaar belaste) mantelzorgers van dementerende ouderen kan de boel ongewild uit de hand lopen.

Er worden zes vormen van mishandeling onderscheiden, combinaties kunnen voorkomen. Het gaat om lichamelijke of psychische mishandeling, verwaarlozing, financiële uitbuiting, seksueel misbruik en schending van rechten.

Boek en contact

'Dooddoener - Het zal je pa maar wezen' is bij uitgeverij In de Knipscheer verschenen als paperback en telt 408 pagina's, ISBN 9789493214668. Het boek kost 24,50 euro. Het is het zevende boek van de Helderse auteur, die in 1999 debuteerde met 'Landskinderen van Curaçao'.

Wie interesse heeft in een lezing, kan de auteur bereiken via jannydeheer@hotmail.com

Bron: *Noordhollands Dagblad*, 8 oktober 2022